

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПРАВОТВОРЧОСТІ ТА
НАУКОВО-ПРАВОВИХ ЕКСПЕРТИЗ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення Вченої ради Науково-
дослідного інституту правотворчості та
науково-правових експертиз Національної
академії правових наук України
від 28 вересня 2023 р., протокол № 10

СИЛАБУС
навчальної дисципліни

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ І ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНО-
ТРУДОВИХ ПРАВ (ВК.3)**

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Викладач	Купіна Людмила Францівна, завідувач відділу публічно-правових досліджень Науково-дослідного інституту правотворчості та науково- правових експертиз НАПрН України, доктор юридичних наук, професор
Контактні дані	+38 044 253 34 19 (роб.), +380503114423, Liudmila.kupina@gmail.com
Наукові профілі викладача	ORCID: https://orcid.org/0000-0002-5091-8333 Scopus: https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=58283358700
Назва освітньо- наукової програми	081 Право
Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий) рівень (Національна рамка кваліфікацій – 8 рівень; третій (докторський) цикл вищої освіти Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти)
Галузь знань	08 Право
Спеціальність	081 Право
Статус дисципліни	Вибіркова компонента освітньо-наукової програми, вивчається в 4 семестрі 2 курсу навчання

Мова викладання	Українська
Обсяг дисципліни в кредитах ECTS/годинах	5 кредитів ЄКТС (загальний обсяг - 150 год.)
	- аудиторна робота: 46 год. для денної форми навчання або 20 год. для заочної форми навчання, з них:
	лекції: 16 год. для денної форми навчання або 10 год. для заочної форми навчання
	семінарські заняття: 30 год. для денної форми навчання або 10 год. для заочної форми навчання
	- самостійна робота: 104 год. для денної форми навчання або 130 год. для заочної форми навчання
Консультації з навчальної дисципліни	Аудиторні консультації: аудиторія-бібліотека згідно з графіком консультацій. Онлайн-консультації: через системи дистанційного навчання Zoom тощо або електронною поштою викладача
Мета вивчення навчальної дисципліни	Формування у здобувачів третього рівня вищої освіти ступеня доктора філософії ґрунтовних наукових, теоретичних знань з трудового та соціального права, вироблення та удосконалення ними особливих умінь, практичних навичок, необхідних для здійснення ними наукової, науково-педагогічної та професійної діяльності в сфері права
Завдання вивчення навчальної дисципліни	Ознайомити здобувачів вищої освіти з основними положеннями доктрини трудового та соціального права; сприяти ґрунтовному засвоєнню положень джерел трудового та соціального права; навчити вірно тлумачити норми трудового права і правильно їх застосовувати в конкретній життєвій ситуації; здійснювати критичний аналіз правових явищ у сфері трудового права і здобувати навички правової аргументації власної позиції; синтезувати нові та комплексні ідеї, підходи до правового регулювання соціально-трудових відносин з урахуванням євроінтеграційної складової усіх компонентів суспільства.
Форми та види проведення навчальних занять	Форма навчання – денна або заочна (з використанням елементів дистанційного навчання). Види навчальних занять: лекції, семінарські, самостійна робота.
Локація та необхідне обладнання	Аудиторія-бібліотека НДІ правотворчості та науково-правових експертиз НАПрН України. Мультимедійне обладнання (ноутбук, проектор), комп'ютерне забезпечення з виходом у мережу Інтернет. Передбачається робота з відкритими базами даних та реєстрами.
Самостійна робота	Підготовка до семінарських занять, поточного та підсумкового контролю, опрацювання рекомендованої літератури, вирішення кейсів.
Індивідуальні завдання	Узагальнення юридичної практики за певною тематикою, підготовка тез доповідей на конференціях, круглих столах, підготовка рефератів, розробка проєктів нормативно-правових

	актів.
Контроль	Поточний контроль: опитування на семінарських заняттях; вирішення кейсів; участь в дискусіях, веб-квестах, обговоренні доповідей, рефератів; підготовка рефератів та доповідей; тестування; виконання індивідуального завдання; виконання самостійних робіт. Підсумковий контроль: залік.
Політика навчального курсу	Пропущені заняття відпрацьовуються усно (в онлайн режимі) за темою заняття згідно з графіком консультацій викладача; наукові роботи виконуються і оцінюються з дотриманням належної академічної доброчесності. За порушення академічної доброчесності здобувачі вищої освіти можуть бути притягнені до академічної відповідальності.
Інтегральна компетентність, загальні компетентності, спеціальні (фахові) компетентності	<p>ІК. Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності у сфері права, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.</p> <p>ЗК01. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).</p> <p>ЗК02. Здатність розробляти наукові проєкти та управляти ними.</p> <p>ЗК03. Здатність розв'язувати комплексні проблеми на основі системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору.</p> <p>ЗК04. Здатність усно і письмово презентувати результати власного наукового дослідження українською та іноземною мовами, глибоко розуміти іншомовні наукові та професійні тексти за напрямом досліджень.</p> <p>ЗК06. Здатність саморозвиватися і самовдосконалюватися впродовж життя, оцінювати рівень власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію й мобільність.</p> <p>СК01. Здатність планувати та виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у галузі права та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з права та суміжних галузей.</p> <p>СК02. Здатність застосовувати методи правового і міждисциплінарного дослідження, виявляти їх евристичні можливості та межі, використовувати релевантний дослідницький інструментарій.</p> <p>СК04. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері права та забезпечувати якість виконуваних досліджень; дотримання права інтелектуальної власності та стандартів академічної доброчесності.</p>

СК05. Здатність моделювати оптимальні варіанти вирішення складних правових проблем, прогнозувати можливі наслідки їх реалізації.

СК06. Здатність здійснювати експертну діяльність у сфері права.

СК08. Здатність тлумачити та застосовувати нормативно-правові акти та інші джерела права у сфері захисту прав та інтересів суб'єктів правовідносин, аналізувати та узагальнювати судову практику.

СК09. Здатність проводити компаративістські наукові дослідження, застосовувати норми міжнародного приватного права, аналізувати національну правову систему на предмет інтеграції та адаптації законодавства України до законодавства ЄС.

СК10. Здатність складати правові документи, в тому числі процесуальні, вміти формулювати та відстоювати правову позицію в конкретній справі.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ

Тема № 1. Поняття та особливості охорони і захисту соціально-трудоових прав
 Право на працю в сучасних умовах розвитку держави, як економічне право людини. Види трудових прав та їх правове забезпечення. Зміст права на соціальне забезпечення за міжнародними стандартами. Соціальні права громадян як складова права на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло. Трудові права як об'єкт охорони і захисту. Соціальні права як об'єкт охорони і захисту. Структура правове забезпечення трудових прав та законних інтересів працівників. Роль держави у охороні і захисті соціально-трудоових прав. Особливості та види суб'єктивних трудових та соціальних прав як об'єктів охорони і захисту. Повноваження органів державної влади щодо охорони і захисту соціально-трудоових прав в Україні. Система органів виконавчої та судової влади як суб'єкти охорони і захисту соціально-трудоових прав. Міжнародні стандарти правового забезпечення соціально-трудоових права та особливості охорони і захисту цих прав міжнародними інституціями.

Тема № 2. Превентивна охорона соціально-трудоових прав
 Значення превентивної охорони соціально-трудоових прав як умови соціально-економічного розвитку держави. Поняття охорони соціально-трудоових прав. Характеристика та ознаки превентивної охорони соціально-трудоових прав. Класифікація форм превентивної охорони соціально-трудоових прав. Засоби охорони соціально-трудоових прав. Гарантії прав як інструмент охорони соціально-трудоових прав працівників. Гарантії соціальних прав громадян як інструмент охорони. Система органів державної влади, які здійснюють діяльність спрямовану на попередження правопорушень у соціально-трудоовій сфері. Повноваження Державної інспекції з питань праці. Зміст нагляду і контролю у сфері праці. Інспекційне відвідування та невийзне інспектування державного інспектора праці як форма превентивної охорони трудових прав працівників.

Тема № 3. Захист соціально-трудоових прав

Захист як правовий інструмент правового забезпечення прав людини. Механізм захисту прав людини в міжнародному контексті. Форми захисту соціально-трудова прав. Способи захисту соціальних та трудових прав. Зміст способів захисту трудових та соціальних прав працівників. Система органів державної влади уповноважених на здійснення захисту соціально-трудова прав. Недержавні суб'єкти, які здійснюють захист соціально-трудова прав громадян. Коло суб'єктів, які мають право на провадження діяльності щодо захисту соціально-трудова прав громадян в Україні. «Право на справедливий суд» у контексті практики Європейського суду з прав людини

Тема № 4. Види захисту соціально-трудова прав

Адміністративний захист соціально-трудова прав громадян. Судовий захист соціально-трудова прав громадян. Захист трудових та соціальних прав працівників у Комісії по трудових спорах (КТС). Захист соціально-трудова прав у порядку діяльності Національної служби посередництва і примирення. Самозахист соціально-трудова прав громадянами. Вітчизняна практика розгляду спорів про незаконне звільнення. Особливості захисту трудових та соціальних прав громадян в умовах воєнного стану.

Тема № 5. Особливості судового захисту соціально-трудова прав

Поняття судового захисту та його роль у системі захисту соціально-трудова прав. Розмежування судової юрисдикції при вирішенні спорів, що виникають у соціально-трудова сфері. Порядок звернення до суду для захисту порушеного трудових чи соціальних прав. Особливості захисту трудових прав у системі національних судів. Особливості захисту соціальних прав у системі національних судів. Процесуальні особливості розгляду трудових спорів в судах загальною юрисдикції. Значення актів Конституційного Суду України та судової практики в правовому регулюванні відносин у сфері соціального забезпечення. Захист соціально-трудова прав у Європейському суді з прав людини (ЄСПЛ).

Тема № 6. Правові позиції Конституційного Суду України щодо охорони і захисту соціально-трудова прав

Правові позиції КСУ щодо прав, свобод і обов'язків людини і громадянина. Правові позиції КСУ щодо реалізації права на працю. Правові позиції КСУ щодо права на достатній життєвий рівень. Правові позиції КСУ щодо права на соціальний захист. Роль та значення правових позицій КСУ у правозастосовній діяльності. Правові позиції КСУ щодо трудових прав. Правові позиції КСУ щодо соціальних прав. Правові позиції КСУ щодо реалізації права на пенсію та державні допомоги.

Програмні результати навчання

РН01. Мати передові концептуальні та методологічні знання у сфері права і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень, отримання нових знань та здійснення інновацій.
РН03. Застосовувати у фаховій діяльності знання та розуміння системи права, історії світової та української правової думки, сучасної правової доктрини, а також основних напрямів та провідних тенденцій у розвитку права.

PH10. Готувати правові висновки, пропозиції та рекомендації за результатами правового дослідження.

PH11. Здійснювати доктринальне тлумачення норм національного, міжнародного та права Європейського Союзу, здійснювати порівняльний аналіз правових явищ та процесів у різних правових системах.

PH14. Вміло тлумачити та ефективно застосовувати нормативно-правові акти та інші джерела права у сфері захисту прав та інтересів суб'єктів правовідносин, аналізувати та узагальнювати судову практику.

PH15. Якісно проводити компаративістські наукові дослідження, застосовувати норми міжнародного приватного права, аналізувати національну правову систему на предмет інтеграції та адаптації законодавства України до законодавства ЄС.

PH16. Демонструвати вміння складати правові документи, в тому числі процесуальні, вміти формулювати та відстоювати правову позицію у конкретній справі.

КРИТЕРІЇ ТА ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Загальна кількість балів з навчальної дисципліни 100 балів ECTS = поточний контроль 50 балів (семінарські заняття, СРС) + підсумковий контроль 50 балів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	визначення	Залікова оцінка
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	дуже добре	зараховано
74-81	C	добре	
64-73	D	задовільно	зараховано
60-63	E	достатньо	
35-59	FX	незадовільно з правом повторного складання підсумкового контролю	незараховано
0-34	F	незадовільно без права повторного складання підсумкового контролю	

- *90-100 балів (відмінно)* – виставляється здобувачеві вищої освіти, який продемонстрував досконале знання основних понять і правових категорій; вміння вільно оперувати категоріальним апаратом; вміння давати аргументовані, чіткі і логічно побудовані відповіді на питання; вміння системно аналізувати джерела права, правозастосовну практику і викладати аргументовану позицію з певної правової проблеми або життєвої ситуації; здатність юридично грамотно і толерантно викладати науковий погляд з певного питання чи проблеми;

- *82-89 балів (дуже добре)* – виставляється здобувачеві вищої освіти, який продемонстрував добре знання основних понять і правових категорій; вміння оперувати категоріальним апаратом; вміння давати чіткі і логічно побудовані відповіді на питання; вміння аналізувати джерела права, правозастосовну практику

і викладати позицію з певної правової проблеми або життєвої ситуації; здатність викладати науковий погляд з певного питання чи проблеми з використанням під час підготовки обмеженого обсягу рекомендованої літератури;

- *74-81 (добре)* – виставляється здобувачеві вищої освіти, який продемонстрував знання основних понять і правових категорій; вміння оперувати категоріальним апаратом з окремими неточностями; вміння давати відповіді без суттєвих помилок на питання; вміння аналізувати джерела права, правозастосовну практику з певної правової проблеми або життєвої ситуації; здатність викладати науковий погляд з певного питання чи проблеми з використанням під час підготовки обмеженого обсягу рекомендованої літератури;

- *64-73 (задовільно)* – виставляється здобувачеві вищої освіти, який продемонстрував задовільне знання основних понять і правових категорій; оперування категоріальним апаратом з неточностями; недостатнє вміння давати відповіді на питання; недостатнє вміння аналізувати джерела права, правозастосовну практику з певної правової проблеми або життєвої ситуації; недостатню здатність викладати науковий погляд з певного питання чи проблеми, обумовлену використанням під час підготовки незначного обсягу рекомендованої літератури;

- *59 і менше (незадовільно)* – виставляється здобувачеві вищої освіти, який продемонстрував незнання основних понять і правових категорій; нездатність оперування категоріальним апаратом; відсутність вміння давати відповіді на питання; нездатність аналізувати джерела права, правозастосовну практику з певної правової проблеми або життєвої ситуації; нездатність викладати науковий погляд з певного питання чи проблеми, обумовлену невикористанням під час підготовки рекомендованої літератури.

Критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти на семінарських заняттях

Оцінка «**відмінно**» виставляється здобувачеві вищої освіти, який показав всебічні та глибокі знання передбаченого робочою програмою матеріалу, законодавства, судової (адміністративної, нотаріальної) практики, рекомендованої робочою програмою курсу, проявив творчі здібності в розумінні, викладенні та використанні програмного матеріалу.

Оцінка «**добре**» виставляється здобувачеві вищої освіти, який показав повне знання передбаченого робочою програмою матеріалу, засвоїв основну літературу, рекомендовану робочою програмою курсу, виявив стабільний характер знань і здібності до їх самостійного набуття та оновлення в процесі самостійної підготовки до занять.

Оцінка «**задовільно**» виставляється здобувачеві вищої освіти, який показав знання основного матеріалу в обсязі робочої програми курсу, необхідному для професійної діяльності в сфері права, знайомому з основною літературою, рекомендованою робочою програмою курсу, проте припустився неточностей у відповіді або показав поверхневе знання матеріалу. Ця оцінка виставляється і у разі недостатньо аргументованого викладення матеріалу, недостатньо чітко і послідовно висловленої відповіді.

Оцінка «**незадовільно**» виставляється здобувачеві вищої освіти, який виявив

істотні прогалини у знанні основного програмного матеріалу, що виражається у незнанні основних понять та положень навчального курсу, в невмінні пов'язати теоретичний матеріал з аналізом положень чинного законодавства, юридичної практики.

**Орієнтовний
перелік
питань до
заліку**

1. Охарактеризуйте трудові права як об'єкт охорони і захисту
2. Охарактеризуйте соціальні права громадян за законодавством України та міжнародними соціальним стандартами як об'єкт охорони і захисту.
3. Охарактеризуйте особливості превентивної охорони трудових та соціальних прав.
4. Охарактеризуйте специфіку захисту трудових прав в системі національних судів України.
5. Охарактеризуйте специфіку захисту соціальних прав в органах виконавчої влади.
6. Охарактеризуйте специфіку захисту трудових прав в системі національних судів України
7. Охарактеризуйте суть та значення видів судової практики щодо захисту соціальних та трудових прав.
8. Розкрийте роль держави при здійсненні охорони і захисту соціально-трудова прав в Україні.
9. Розкрийте та охарактеризуйте охорону і захисту соціально-трудова прав на міжнародному рівні.
10. Охарактеризуйте поняття превентивної охорони соціальних прав громадян.
11. Розкрийте сутність та зміст превентивної охорони трудових прав.
12. Розкрийте зміст та значення превентивної охорони соціальних та трудових прав професійними спілками в Україні.
13. Охарактеризуйте форми превентивної охорони соціально-трудова прав за законодавством України та розкрийте їх зміст.
14. Охарактеризуйте зміст юрисдикційних форм захисту соціально-трудова прав.
15. Розкрийте зміст і значення неюрисдикційних форм захисту соціально-трудова прав.
16. Класифікуйте види захисту соціальних та трудових прав громадян.
17. Проаналізуйте порядок звернення до Комісії по трудових спорах та їх повноваження.
18. Розкрийте особливості форм захисту соціально-трудова права.
19. Розкрийте сутність та значення адміністративного захисту соціально-трудова прав.

	<p>20. Охарактеризуйте захист трудових прав у Національній службі посередництва і примирення.</p> <p>21. Розкрийте суть та значення самозахисту соціальних та трудових прав.</p> <p>22. Розкрийте зміст способів захисту трудових прав.</p> <p>23. Проаналізуйте види способів захисту соціальних прав громадян.</p> <p>24. Класифікуйте та охарактеризуйте види відповідальності за порушення трудового законодавства України.</p> <p>25. Розкрийте особливості судового захисту соціально-трудоових прав в Україні.</p> <p>26. Класифікуйте та розкрийте зміст трудових спорів.</p> <p>27. Охарактеризуйте порядок вирішення колективних трудових спорів.</p> <p>28. Охарактеризуйте переведення та зміну істотних умов праці, розкрийте їх відмінності.</p> <p>29. Проаналізуйте особливості нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю в сучасних умовах як форми захисту трудових прав.</p> <p>30. Розкрийте особливості охорони і захисту трудових прав працівників в умовах воєнного стану за законодавством України.</p>
--	---

Рекомендована література

Основна

1. Трудове право: підручник / О.М. Ярошенко, С.М. Прилипко, А.М. Слюсар та ін.; за заг. ред. О.М. Ярошенка. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2017. 560 с.
2. Трудові спори: навч. посіб. / За заг. ред. В.П. Пастухова; Л.П. Грузінова, М.Л. Смолярова, В.П. Пастухов, Ю.М. Щотова. К.: Магістр ХХІ сторіччя, 2005. 272 с.
3. Вавженчук С. Я. Охорона та захист трудових прав працівників: підручник. Х. : Право, 2016. 560 с.
4. Костюченко О.Є. Трудове право України: навч. посіб. / О.Є. Костюченко; Університет ДФС України. Ірпінь, 2018. 320 с.
5. Право соціального забезпечення: навч. посіб. / авт.: С. М. Прилипко, Г. С. Гончарова, В. В. Юровська, О. О. Конопельцева; за заг. ред. В. В. Жернакова. Х.: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2013. 126 с.
6. Жигалкін П.І. Судова практика та її значення для регулювання відносин у сфері праці: моногр. / П.І. Жигалкін, С.М. Прилипко, О.М. Ярошенко. – Х.: ФІНН, 2008. – 544 с.
7. Актуальні проблеми трудового права та права соціального забезпечення: зб. наук. праць / В.М. Олуйко, Р.І. Кондратьєв, Н.М. Хуторян. – Хмельницький: Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2007. – 209 с.

8. Актуальні проблеми регулювання відносин у сфері праці і соціального забезпечення: тези допов. та наук. повідомл. учасників III міжнар. наук.-практ. конф. (7–8 жовтня 2011 р.) / за ред. В.В. Жернакова. – Х.: Кросроуд, 2011. – 538 с.

9. Купіна Л.Ф. Умови забезпечення ефективності норм трудового права під час цифрової трансформації суспільних процесів. Соціально-трудова права і виклики цифровізації: монографія / кол. авт. за ред. Я. В. Сімутіної. М. М. Шумило. Київ. Ніка-Центр. 2023. 348 с.

10. Купіна Л.Ф. Ефективність норм трудового права: теоретичний, нормативний та праксеологічний аспекти: монографія. Київ: Видавничий дім «Гельетика». 2021. 450 с.

Допоміжна:

1. Бонтлаб В. В. Проблеми теорії та практики нормативно-правового регулювання вирішення трудових спорів (конфліктів) : монографія. Київ : Вид-во «ПВГОІ «Видавництво «Людмила»». 2019. 420 с.

2. Бурак В.Я. Правовий механізм захисту трудових прав та законних інтересів працівників: монографія. Львів: Львівський нац. ун-тет ім. Івана Франка, 2021. 440 с.

3. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 11: Трудове право / ред. кол. С.М. Прилипко (голова), М.І. Іншин (заст. голови), О.М. Ярошенко та ін.; Нац. акад. прав. наук України; ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Нац. юрид. н-т ім. Ярослава Мудрого. 2018. 776 с.

4. Держава та її органи як суб'єкти трудового права: теоретико-прикладний нарис: монографія / К.В. Гончарова, Ю.Ю. Івчук, С.М. Прилипко, О.М. Ярошенко; за наук. ред. проф. О.М. Ярошенка. Харків: Право, 2014. 288 с.

5. Європейська соціальна хартія (переглянута) : від 03.05.1996. Офіц. вісн. України. 2006. № 40. Ст. 2660.

6. Загальна декларація прав людини : від 10.12.1948. Офіц. вісн. України. 2008. № 93. Ст. 3103.

7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : від 04.11.1950. Голос України. 2001. 10 січ. (№ 3).

8. Костюченко О.Є. Реалізація соціального призначення трудового права: монографія. Харків: Право, 2018. 392 с.

9. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. Вісник Конституційного суду України. 2006. № 4. С. 72-80.

10. Питання заборони та протидії дискримінації: методичні рекомендації для юристів. упорядник: Г. Христова, к. ю. н., доц. Київ. Рада Європи. 2015. 110с.

11. Посібник з європейського антидискримінаційного права / Агенція Європейського Союзу з питань основоположних прав, Рада Європи. Київ: ТОВ «К.І.С.», 2013. 191 с.

12. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 № 3477- IV. Офіц. вісн. України. 2006. № 12. Ст. 792.

13. Рекомендації для українських органів державного управління щодо наближення до права ЄС. URL: <https://eu->

ua.org/sites/default/files/inline/files/legal_approximation_guidelines_ukr_new.pdf

14. Розвиток законодавства про працю і соціальне забезпечення: здобутки і проблеми: тези доп. та наук. повідомл. сучасн. IV Міжнар. наук.-практ. конфер. (Харків, 5–6 жовтня 2012 р.) / за ред. В.В. Жернакова. – Х.: Право, 2012. – 500 с.

15. Рудик В. Соціальний захист громадян: до питання про понятійно-термінологічний склад у теорії та законодавстві // Підприємництво, господарство і право: наук.-практ., господарсько-правовий журнал / Інститут приватного права і підприємництва Академії правових наук України та ін. – К., 2006. – № 3. – С. 97–101.

16. Сташків Б.І. Предмет права соціального забезпечення: погляд на проблему / Б.І. Сташків // Право України. – 2000. – № 9. – С. 71–75.

17. Тенденції розвитку науки трудового права та права соціального забезпечення: зб. наук. праць; м-ли I міжнар. наук.-практ. конфер. (Київ, 25–26 квітня 2013 р.) / за ред. М.І. Іншина, Н.М. Хуторян, В.І. Щербини. – К.: Ніка-Центр, 2013. – 676 с.

Інформаційні ресурси Інтернет:

1. Офіційний портал Верховної Ради України – <http://rada.gov.ua>
2. Урядовий портал – <http://www.kmu.gov.ua>
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України – <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Єдиний державний реєстр судових рішень – <http://reyestr.court.gov.ua>
5. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського – <http://www.nbuv.gov.ua>
6. Google Академія – <https://scholar.google.com.ua/?hl=uk>
7. Сайт Європейського суду з прав людини – [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:\[%22UKR%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22JUDGMENTS%22,%22DECISIONS%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:[%22UKR%22],%22documentcollectionid%22:[%22JUDGMENTS%22,%22DECISIONS%22]})
8. European Commission. Eurostat – <http://ec.europa.eu/eurostat/portal/page/portal/eurostat/home>
9. EUR-Lex Access to European Union law – <http://eur-lex.europa.eu/collection/eu-law/treaties.html>
10. Council of Europe – <http://www.coe.int/en/web/conventions/home>
11. European Union – https://europa.eu/european-union/index_en

Міжнародні видання:

1. Glossary of labour law and industrial relations (with special reference to the European Union). International Labour Office. Geneva. 2005. 278 p.